

ЖУК

Лілія Володимирівна
lilii.v.zhuk@lpnu.ua

УДК 378.1

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ КРИТЕРІЇВ ДЛЯ ПРЕМІЮВАННЯ НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА НАУКОВІ
ДОСЯГНЕННЯк.т.н., доцент, начальник
науково-дослідної
частини, Національний
університет "Львівська
політехніка"SYSTEMATIZATION OF CRITERIA FOR REWARDING ACADEMIC AND
RESEARCH STAFF FOR SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS**ZHUK Liliia Volodymyrivna** – PhD in Engineering, Associate Professor, Head of the research department, National University "Lviv Polytechnic"

У статті проаналізовано систему мотивування науково-педагогічних та наукових працівників закладів вищої освіти, систематизовано критерії для преміювання за наукові досягнення. Запропоновано обґрунтування критеріїв та їхнє змістове наповнення. Сукупність критеріїв доповнено такими критеріями як: наукове керівництво (консультування) здобувачами наукового ступеня доктор філософії (доктор наук) з числа іноземців; комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності, власником яких є заклад вищої освіти; отримання нагороди «Scopus Awards Ukraine» або «Web of Science Award Ukraine».

* * *

В статье проанализирована система мотивации научно-педагогических и научных работников высших учебных заведений, систематизированы критерии для премирования за научные достижения. Предложены обоснование критериев и их содержательное наполнение. Совокупность критериев дополнена таким критериями как: научное руководство (консультирование) соискателями ученой степени доктор философии (доктор наук) из числа иностранцев; коммерциализация объектов интеллектуальной собственности, владельцем которых является высшее учебное заведение; получение награды «Scopus Awards Ukraine» или «Web of Science Award Ukraine».

* * *

Introduction. Motivation of employees is one of the key tools to ensure the effectiveness of the organization and achieve its strategic goals. Thus, the effectiveness of scientific and scientific-technical activities in domestic higher education institutions should be considered, in particular, in terms of the need to improve the mechanisms and means of motivating academic and research staff.

The **purpose** of the research is to systematize and develop criteria for rewarding academic and research staff of higher education institutions.

Results. Analysis of the existing systems of motivation of academic and research staff of domestic higher education institutions testifies to the application of an integrated approach consisting in a combination of material, labor and status motivation. Among the tools of motivation, introduced in domestic higher education institutions, special attention should be paid to rewarding academic and research staff as the most effective and efficient means. The article systematizes the criteria of granting rewards for scientific achievements, introduced at Lviv Polytechnic National University; presents justification of the criteria and their details. There are added the following criteria: scientific supervision (consultancy) by the applicants for Ph.D. (Doctor of Science) degree from among foreigners; commercialization of intellectual property rights, owned by a higher education institution; receiving "Scopus Awards Ukraine" or "Web of Science Award Ukraine".

Conclusion. Systematization and development of criteria for rewarding academic and research staff of higher education institutions for scientific achievements contributes to the improvement of theoretical and methodological as well as practical principles of scientific and scientific-technical activities, and to the enhancement of their effectiveness.

Ключові слова: наукова і науково-технічна діяльність, мотивування наукових і науково-педагогічних працівників, заклади вищої освіти, критерії для преміювання

Ключевые слова: научная и научно-техническая деятельность, мотивация научных и научно-педагогических работников, высшие учебные заведения, критерии для премирования

Keywords: scientific and scientific-technical activities, motivation of academic and research staff, higher education institutions, criteria for rewarding

ВСТУП

Мотивування працівників є одним із ключових інструментів забезпечення ефективності діяльності організації та досягнення нею поставлених стратегічних цілей [1, 2]. Тому вирішення проблеми результативності наукової і науково-технічної діяльності (ННТД) у вітчизняних закладах вищої освіти (ЗВО) слід розглядати, зокрема, в контексті необхідності удосконалення механізмів та засобів мотивування науково-педагогічних та наукових працівників.

Дослідженню питань мотивування персоналу присвячено публікації закордонних та вітчизняних вчених

Р. Дафта, Д.Т. Мілковича, Д.М. Ньюмана, Е. Мерманн, А.М. Колота, Г.В. Осовської, О.В. Крушельницької, О.Є. Кузьміна, Г.М. Захарчин, Н.П. Любомудрової, І.Б. Соболев [1-7] та інших. У науковій праці [8] проаналізовано особливості систем заохочення науково-педагогічних та наукових працівників таких вітчизняних ЗВО, як Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київський національний університет України «Київський політехнічний інститут імені І.Сікорського», Національний університет «Львівська політехніка», обґрунтовано, що мотивування наукових та науково-педагогічних працівників

є інтегрованим результатом управлінських функцій, що реалізуються органами державної влади та адміністрацією ЗВО. У роботі [9] удосконалено інструментарій мотивування наукових і науково-педагогічних працівників на засадах оцінювання їхньої публікаційної активності як одного з найважливіших індикаторів індивідуальної результативності наукових та науково-педагогічних працівників: існуючі методи оцінювання публікаційної активності ННПП доповнено методом формування рейтингів публікаційної активності на основі індекса публікаційної активності – інтегральної характеристики, яка агрегує індекси публікаційної активності за видами публікацій (монографій, статей, матеріалів конференцій) з урахуванням їхніх вагомостей.

Незважаючи на велику кількість наукових праць за проблемою, питання мотивування наукової і науково-технічної діяльності науково-педагогічних і наукових працівників ЗВО потребує подальшого дослідження в контексті удосконалення та розвитку критеріїв преміювання науково-педагогічних та наукових працівників за наукові досягнення.

МЕТОЮ СТАТТІ є систематизація та розвиток критеріїв преміювання науково-педагогічних та наукових працівників закладів вищої освіти за наукові досягнення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, Internet-ресурси, нормативно-правові документи України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Застосування та удосконалення мотиваційних чинників є однією з головних передумов досягнення результативності ННТД у закладах вищої освіти. Аналіз існуючих систем мотивування науково-педагогічних та наукових працівників свідчить про застосування комплексного підходу, що полягає у поєднанні матеріального, трудового та статусного мотивування. Серед інструментів мотивування, запроваджених у вітчизняних ЗВО, особливої уваги заслуговує преміювання науково-педагогічних та наукових працівників як найбільш дієвий та ефективний засіб.

Слід зауважити, що Кодексом законів про працю [10] визначено, що інші трудові виплати (у тому числі й преміювання) визначаються колективним договором, або, у разі його відсутності, – окремим положенням, погодженим з первинною профспілковою організацією. Серед основних критеріїв преміювання є: бездоганне виконання обов'язків, визначених посадовою інструкцією; сумлінна праця; виявлення ініціативи; досягнення, що сприяють розвитку організації тощо. У зв'язку із зазначеним вище, узагальнення та систематизація критеріїв для преміювання науково-педагогічних та наукових працівників ЗВО за наукові досягнення набуває особливого теоретичного та практичного значення.

Перш ніж перейти до систематизації критеріїв, доцільно уточнити термін «систематизація». Відповідно до «Великого тлумачного словника сучасної української мови» [11] та «Словника української мови» [12] «систематизувати» означає упорядковувати за певним планом, привести в систему чи порядок, зумовлений планомірним розташуванням, і взаємним зв'язком частин чого-небудь. Таким чином, систематизування критеріїв слід тлумачити як їх облікування та упорядкування у єдину узгоджену систему на основі визначених відмітних ознак. У даному випадку такою відмітною ознакою є, власне, наукові досягнення науково-педагогічних та наукових працівників ЗВО.

Розглянемо критерії для преміювання на прикладі Національного університету “Львівська політехніка”. В університеті, починаючи з 2007 р., запроваджено «Положення про матеріальне заохочення науково-педагогічних, педагогічних, наукових, інженерно-технічних працівників та докторантів» [13]. У положенні сформульовано критерії для преміювання за різні види робіт, у тому числі й за успіхи у сфері наукової та науково-технічної діяльності й підготовку кадрів вищої кваліфікації. Важливо зауважити, що відповідно до цього положення, преміювання за виконану роботу здійснюється лише у разі, якщо робота не планувалась у індивідуальному плані викладача. Перелік критеріїв для преміювання, визначених Положенням [13], представлено у табл. 1 (п.п. 1-11), наведено обґрунтування критеріїв та їхнє змістове наповнення.

Таблиця 1

Систематизація критеріїв для преміювання науково-педагогічних та наукових працівників ЗВО та їх обґрунтування й змістове наповнення*

№ з/п	Критерії для преміювання науково-педагогічних та наукових працівників	Обґрунтування критеріїв для преміювання та їхнє змістове наповнення
1	2	3
1.	Захисти дисертаційних робіт працівниками ЗВО	Засвідчує та сприяє подальшому удосконаленню кадрового забезпечення ЗВО, покращенню результативності наукової діяльності. Преміювання застосовується до осіб, які захистили дисертації та отримали диплом доктора (кандидата) наук.
2.	Підготовка висококваліфікованих наукових кадрів	Засвідчує та сприяє подальшому удосконаленню кадрового забезпечення ЗВО. Преміювання застосовується до наукових консультантів та наукових керівників осіб, які захистили дисертації та отримали диплом доктора (кандидата) наук.
3.	Опублікування наукових статей у наукових періодичних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, Web of Science	Є показником, що оцінюється: методиками міжнародних та національних рейтингів [14-16]; під час експертизи запитів, поданих для участі у конкурсі наукових досліджень і розробок, що фінансуються за кошти МОН України, а також запитів на здобуття грантів Державного фонду фундаментальних досліджень, за державним замовленням, грантів Президента тощо; при визначенні критеріїв, за якими закладу вищої освіти надається статус національного [17].

Продовження табл. 1

1	2	3
4.	Досягнення значення h-індекса в наукометричних базах даних Scopus, Web of Science, що дорівнює 10 і вище	Є показником, що оцінюються методиками міжнародних та національних рейтингів, зокрема рейтингу закладів вищої освіти України за показниками наукометричної бази даних Scopus [18]
5.	Внесення наукового журналу до наукометричних баз даних Scopus, Web of Science	Сприяє підвищенню якості опублікованої наукової інформації та інтегруванню ЗВО у глобальний науковий простір
6.	Видання англомовних наукових журналів	Сприяє підвищенню «видимості» наукового видання для світового наукового товариства та інтегруванню ЗВО у глобальний науковий простір
7.	Підготовка наукових та навчально-методичних видань	Є показником, що оцінюється під час експертизи запитів, поданих для участі у конкурсі наукових досліджень і розробок, що фінансуються за кошти МОН України.
8.	Здобуття закордонних освітніх або наукових грантів (крім індивідуальних грантів та стипендій на стажування), контрактів	Забезпечує позиціювання ЗВО у глобальному освітньо-науковому просторі, підвищення академічної мобільності науково-педагогічних та наукових працівників, а також здобувачів вищої освіти
9.	Викладання курсів зі спеціальних дисциплін англійською мовою	Сприяє підвищенню академічної мобільності науково-педагогічних та наукових працівників, а також здобувачів вищої освіти
10.	Отримання міжнародних мовних сертифікатів (з англійської, німецької, французької мов)	Сприяє посиленню грантової діяльності науково-педагогічних та наукових працівників, здобувачів вищої освіти, збільшенню публікаційної активності, а також підвищенню їхньої академічної мобільності
11.	Підготовка здобувачів вищої освіти - переможців та призерів всеукраїнських олімпіад та конкурсів	Сприяє заохоченню до подальшої результативності керівництва наукових і науково-педагогічних працівників науковою роботою здобувачів вищої освіти.
12.	Наукове керівництво (консультування) здобувачами наукового ступеня доктор філософії (доктор наук) з числа іноземців	Сприяє ширшому залученню іноземних здобувачів вищої освіти, інтегруванню ЗВО у глобальний науковий простір. Має позитивний вплив на формування показників, що оцінюються методиками міжнародних та національних рейтингів.
13.	Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності, власником яких є ЗВО	Є одним із критеріїв надання ЗВО статусу національного [17].
14.	Отримання нагороди «Scopus Awards Ukraine» або «Web of Science Award Ukraine» (нагорода найвпливовішим ученим, науковим журналам України, переважно на основі показників у наукометричних базах даних Scopus та Web of Science)	Сприяє подальшому збільшенню публікаційної активності, підвищенню академічної мобільності та участі у грантовій діяльності.

*Примітка: критерії узагальнено автором на підставі [12] та доповнено; здійснено обґрунтування та змістове наповнення усіх критеріїв

Аналізування сутності критеріїв, визначених Положенням [13], засвідчило, що методологічною базою їх формування стали методики міжнародних та національних рейтингів [14-16], Порядок надання закладам вищої освіти статусу національного [17]. Серед критеріїв преміювання – такі, що безпосередньо засвідчують наукову результативність та сприяють її подальшому розвитку (наприклад, захисти дисертаційних робіт працівниками ЗВО, досягнення значення h-індекса в наукометричних базах даних Scopus, Web of Science, що дорівнює 10 і вище), а також такі, що засвідчують та впливають на неї опосередковано (зокрема, отримання міжнародних мовних сертифікатів, викладання курсів зі спеціальних дисциплін англійською мовою тощо).

Необхідно зазначити, що преміювання здійснюється відповідно до порядку, визначеного Положенням: у встановлених розмірах, з урахуванням рівня відповідальності (як, наприклад, преміювання у різних розмірах відповідального редактора і відповідального секретаря за видання англомовних наукових журналів) та індивідуального внеску працівника у отриманий результат (як, наприклад, преміювання спів-авторів-працівників університету за опублікування наукових статей у наукових періодичних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз да-

них Scopus, Web of Science).

Висока результативність запровадженого у Національному університеті “Львівська політехніка” Положення про заохочення науково-педагогічних та наукових працівників підтверджена високими досягненнями університету впродовж останніх років. Так, Львівська політехніка є єдиним вітчизняним університетом, який увійшов до найкращих університетів світу за версією міжнародного рейтингу World University Rankings Times Higher Education у 2019 р., посівши у галузі інформаційних технологій («Computer Science») місце 401-500; увійшов до загального рейтингу World University Rankings Times Higher Education та рейтингів у галузях «Engineering and technology» та «Physical Sciences» [14]. Львівська політехніка стала лідером серед закладів вищої освіти України за кількістю двосторонніх міжнародних наукових проектів, виконаних у 2017-2019 рр. [19], а також є серед лідерів з-поміж ЗВО України за обсягами фінансування, залученого в межах програми Horizon2020 [20].

З метою подальшого покращення наукової результативності перелік критеріїв для преміювання пропонуємо доповнити такими критеріями як наукове керівництво (консультування) здобувачами наукового ступеня доктор філософії (доктор наук) з числа іноземців; комерціалізація об'єктів права інтелектуаль-

ної власності, власником яких є заклад вищої освіти; отримання нагороди «Scopus Awards Ukraine» або «Web of Science Award Ukraine; перелік пропозованих критеріїв, а також їхнє обґрунтування та змістове наповнення наведено у п.п. 12-14 табл. 1. Методологічною основою пропозованих критеріїв стали результати аналізу наукових публікацій та Порядок надання закладам вищої освіти статусу національного [17].

ВИСНОВКИ

Проаналізовано сутність системи заохочення наукових і науково-педагогічних працівників до наукової і науково-технічної діяльності на прикладі Національного університету «Львівська політехніка», охарактеризовано її результативність. Систематизація та розвиток критеріїв преміювання науково-педагогічних та наукових працівників закладів вищої освіти за наукові досягнення сприяє удосконаленню теоретико-методологічних та практичних засад провадження наукової і науково-технічної діяльності та покращенню її результативності.

Список використаних джерел

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. *Основи менеджменту: підруч.* Київ: Академвидав, 2007. 464 с.
2. Дафт Р.Л. *Менеджмент / пер. с англ.* СПб.: Питер, 2006. С. 864.
3. Милкович Д.Т., Ньюман Д.М. *Система вознаграждений и методы стимулирования персонала / пер. с англ.* И.Л. Белоус. М.: Вершина, 2005. 760 с.
4. *Мотивация персонала. Инструменты мотивации для успеха организации / пер. с нем. Е.И. Высочиновой.* Харьков: Гуманитар. центр, 2007. 184 с.
5. Колот А.М. *Мотивация, стимулирование и оценка персонала: навч. посіб.* Київ: Вид-во КНЕУ, 1998. 224 с.
6. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. *Управління трудовими ресурсами: навч. посіб.* Київ: Кондор, 2003. 224 с.
7. Zakharchyn H.M., Lyubomudrova N.P., Sobol I.B. *Motivation and evaluation of personnel in modern challenging environment. Economics, Entrepreneurship, Management.* 2016. Vol. 3. № 1. pp. 31-34.
8. Кузьмін О.Є., Жук Л.В. *Особливості провадження наукової діяльності у вищих навчальних закладах: мотивування наукових та науково-педагогічних працівників.* Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія "Економічні науки". 2017. Спецвип. С. 203-215.
9. Kuzmin O., Zhuk L. *The development of the method of ratings formation of scientific and scientific-pedagogical staff publication activity. Технологічний аудит и резервы производства.* 2017. № 5/4 (37). С. 4-9.
10. *Кодекс законів про працю України. Відомості Верховної Ради УРСР.* 1971. 17 груд.
11. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.* Київ; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
12. *Словник української мови: в 11 т. / Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; за ред. І.К. Білодіда.* Київ: Наук. думка, 1970-1980.
13. *Положення про матеріальне заохочення науково-педагогічних, педагогічних, наукових та інженерно-технічних працівників і докторантів Національного університету "Львівська політехніка". Національний університет "Львівська політехніка": сайт.* URL: <http://www.lp.edu.ua/polozhennya-pro-materialne-zaohochennya>.
14. *Times Higher Education World University Rankings: site.* URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>
15. *University Rankings. QS TOP Universities: site.* URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings>
16. *Консолідований рейтинг ВНЗ України. Освіта.ua : портал.* URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/rating/25712/>
17. *Про затвердження Порядку та критеріїв надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу: Постанова Каб. Міністрів України від 22.11.2017 № 912. Законодавство України: база даних / Верхов. Рада України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/912-2017-%D0%BF>
18. *Рейтинг закладів вищої освіти України за показниками наукометричної бази даних Scopus. Всеукраїнське Об'єднання організації роботодавців в галузі вищої освіти: сайт.* URL: <http://scopus.org.ua/info.html>
19. *Інформація в рамках підготовки рейтингу "Топ 200 Україна". Євроосвіта: сайт.* URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=5940>
20. *H2020 Participations. European Commission: site.* URL: <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/93297a69-09fd-4ef5-889f-b83c4e21d33e/sheet/PbZJnb/state/analysis>

References

1. Kuzmin O.Ye., Melnyk O.H. *Fundamentals of Management: textbook.* Kyiv: Akademydav, 2007. 464 p (in Ukrainian)
2. Daft R.L. *Management / transl. from Engl.* Saint Petersburg : Piter, 2006. 864 p (in Russian)
3. Milkovich D.T., Nyuman D.M. *System of rewards and methods of personnel stimulation / transl. from Engl. by I.L. Belous.* Moscow: Vershina, 2005. 760 p (in Russian)
4. *Motivation of the personnel. Motivational tools for the success of the organization / transl. from German by E.I. Vysochinova.* Kharkiv: Humanitarian Centre, 2007. 184 p (in Russian)
5. Kolot A.M. *Motivation, stimulation and evaluation of personnel: tutorial.* Kyiv: publ. KNEU, 1998. 224 p (in Ukrainian)
6. Osovska H.V., Krushelnyska O.V. *Management of labor resources: tutorial.* Kyiv: Kondor, 2003. 224 p (in Ukrainian)
7. Zakharchyn H.M., Lyubomudrova N.P., Sobol I.B. *Motivation and evaluation of personnel in modern challenging environment. Economics, Entrepreneurship, Management.* 2016. Vol. 3. № 1. pp. 31-34.
8. Kuzmin O.Ye., Zhuk L.V. *Features of conducting scientific activity in higher educational institutions: motivation of scientific and scientific-pedagogical staff. Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Series "Economic Sciences".* 2017. Special issue. pp. 203-215 (in Ukrainian)
9. Kuzmin O., Zhuk L. *The development of the method of ratings formation of scientific and scientific-pedagogical staff publication activity. Technological audit and production reserves.* 2017. № 5/4 (37). pp. 4-9.
10. *The Labour Code of Ukraine. Information from the Verkhovna Rada of the USSR.* 1971, December 17 (in Ukrainian)
11. *Large explanatory dictionary of modern Ukrainian language / ed V.T. Busel.* Kyiv; Irpin: Perun, 2009. 1736 p (in Ukrainian)
12. *Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vol. / Institute of linguistics after O.O. Potebnia; ed. I.K. Bilodid.* Kyiv: Naukova dumka, 1970-1980 (in Ukrainian)
13. *Regulations on the material encouragement of scientific-pedagogical, pedagogical, scientific and engineering-technical workers and doctoral students of Lviv Polytechnic National University. Lviv Polytechnic National University: site.* URL: <http://www.lp.edu.ua/polozhennya-pro-materialne-zaohochennya> (in Ukrainian)
14. *Times Higher Education World University Rankings: site.* URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>
15. *University Rankings. QS TOP Universities: site.* URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings>
16. *Consolidated rating of higher educational institutions of Ukraine. Education.ua: portal.* URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/>

rating/25712/ (in Ukrainian)

17. On approval of the Procedure and criteria for granting a higher education institution a national status, confirmation or deprivation of this status : Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine 22.11.2017 № 912. Legislation of Ukraine : database / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/912-2017-%D0%BF> (in Ukrainian)

18. The rating of institutions of higher education in Ukraine on the basis of Scopus science and technology databases. All-Ukrainian Association of Employer Organizations in the Field

of Higher Education: site. URL: <http://scopus.org.ua/info.html> (in Ukrainian)

19. Information in the framework of preparation of the rating "Top 200 Ukraine". Euroeducation: NGO Center for International Projects: site. URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=5940> (in Ukrainian)

20. H2020 Participations. European Commission: site. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/93297a69-09fd-4ef5-889f-b83c4e21d33e/sheet/PbZJnb/state/analysis>